

HERBSTTAN ÉS KÓRTERREISE

Parti Nagy Lajos: Létbüfé (őszológiai gyakorlatok)

1. Tizenöt évvel ezelőtt, a *Grafitnesz* megjelenésekor Borbély Szilárd invenciózus és igenlő kritikáját széles költészettörténeti összefüggések felvázolásával zárta, és arra jutott, hogy Parti Nagy Lajos versei átvezetnek „a költészet jövőjébe”. Ehhez a gondolatmenethez azonban hozzáfűzte a következő rövid mondatot: „Ha van neki.”¹ Ez a meglepő három szó aligha tekinthető pusztán szellemeskedésnek, inkább a már-már jóslatszerű kijelentés miatti óvatosság jelzése lehet a szerepük. Azóta sok minden történt a magyar költészetben. A most bemutatandó *Létbüféről* az elsők között megjelentetett kritikájában Radnóti Sándor már a kötet jellemző versalkotási technikájának folytathatatlanlanságát állapította meg: „Nagy teljesítmény, de egy költemények sorozatából álló hosszú történeti sornak a végén álló teljesítmény, amely ennek megfelelően a maga költői erejében, sőt olykor brutalitásában is végtelenül kifinomult (a szó rafinált értelmében is). El nem tudom képzelni – de ezt szerencsére nem is a kritikusnak kell elképzelnie –, hogy mi lehetne a folytatása.”²

Radnóti szavai nem olyan nagy távlatokra vonatkoznak, mint Borbély jóslata: ő a Parti Nagy-életművön belül értelmezi olyan pontnak a *Létbüfét*, ahonnan nem látni a további lehetséges irányokat. Véleményével Radnóti nincs egyedül. Sőt, a könyv igencsak intenzív recepciója alapján úgy tűnik, a kritikusok nem jelentéktelen része nemcsak a kötetben működő verstechnika jövőjét, hanem a jelenét illetően is szkeptikus. A befogadás fontos része a *Műút* online felületén lezajlott tizenhárom részes vita,³ melyet Lapis József indított el⁴ Mohácsi Balázs kritikájára⁵ reflektálva; az alábbi rövid írásban, mely inkább recepciótörténeti pillanatfelvétel, mint kritika, erre is kitékintek. A számos kérdést – például a posztmodern viszonyát az avangárdhoz, az agrammatikusság és a diletantizmus problémáit –

¹ Borbély Szilárd: Kádáriában éltem én is! Parti Nagy Lajos: *Grafitnesz. Élet és Irodalom*, 2003/25 (június 20.), 25. Hasonlóan fogalmazott Bedecs László: „aki szeretné tudni, hová szélesíthető a költészet nyelve, és milyen távlatok lehetnek a mai magyar lírának, az Parti Nagy Lajos verseitől igen pontos válaszokat várhat”. Bedecs László: Édes anyanyelvünk. Parti Nagy Lajos: *Grafitnesz. Új Könyvpiac*, 2003/12., 17.

² Radnóti Sándor: „Pacsirta-álcás irány”. Parti Nagy Lajos: *létbüfé (őszológiai gyakorlatok). Élet és Irodalom*, 2017/50. (december 15.), 21. (Radnóti kisbetűvel írja, meglehetősen helyesen, a kötet címét. Mivel a könyvészeti adatok alapján ezt nem látom eldöntöttnek, maradok a recepcióban elterjedt, nagy kezdőbetűs írásmódnál.)

³ <http://www.muut.hu/archivum/tag/kritikusvita>

⁴ Lapis József: Kritikus tanulságok 1. *Műút Online*, 2018. március 8. <http://www.muut.hu/archivum/27575>

⁵ Mohácsi Balázs: Csalogányt boncolni: Parti Nagy Lajos: *Létbüfé. Őszológiai gyakorlatok. Műút*, 2017/64., 64–69.

Magvető Kiadó
Budapest, 2017
248 oldal, 3499 Ft

érintő vita középpontjában alapvetően két nagy téma állt: a kritikusok egyrészt arra kérdeztek rá, milyen irányok felől értelmezhetők a *Létbüfé* poétikai eljárásai, és hogyan viszonyulnak a kortárs lírai beszédmódokhoz, másrészt pedig arra, milyen összefüggések között határozhatja meg magát a „fiatal” címkével ellátható magyar költészet. A hozzászólások egyik tanulsága, hogy az újabb poétikai törekvések kevésbé kapcsolhatók a Parti Nagy Lajos által a *Szóadalovaglás* című kötet (1990) óta következetesen épített versvilághoz.⁶

2. Tévedés volna azonban azt gondolni, hogy tizenöt éve ugyanaz a költészet részesült egyöntetűnek mondható pozitív kritikai fogadtatásban, mely most nem egy ítéset fanyalgásra készített (bár persze előállhatna ilyen helyzet egy költői életmű befogadástörténetében). A *Létbüfé* nem követi a *Grafitneszt*, amely hagyományos verseskötetnek tekinthető abból a szempontból, hogy „rendes”, címmel ellátott költemények sorakoznak benne (köztük jelentős antológiadarabok, sőt, olyan klasszikusai a kortárs magyar lírának, mint a *Rókatárgy alkonyatkor*). Az új könyv az előző gyűjtemény utolsó egységét viszi tovább, az *Őszológiai gyakorlatok* című sorozatot, a korábbi cikluscímet most a kötet alcímeként szerepeltetve.⁷ Ez a törmelékes anyag, mely összekapcsolódik Dumpf Endre⁸ nevével, akkor közel kétszáz darabot számlált, a *Létbüfé* csillagokkal elválasztott szövegegységeinek száma meghaladja a félezeret (a „régiek” közül nem került be minden az új könyvbe, nem egy szöveget pedig átírt a szerző). Ami tehát a korábbi kötet harmadát kitevő sorozat volt, az most maga a könyvet alkotó lírai szövegekpusz. Parti Nagy Lajos új könyve törmelékekből áll, és ezeket teszi a „rendes” versek helyére. A kötet végül is poetológiai performansz⁹ és provokáció, jelentős állítás, melyet valahogy így foglalhatnánk össze: íme, (ez) a költészet.

Hogy ez volna Parti Nagy Lajos lírai főműve, mint ahogy nyilatkozatai szerint¹⁰ a szerző talán gondolja? A kritikusok jelentős része nem osztja ezt a nézetet, ahogyan jelen sorok írója is inkább Mohácsi Balázssal ért egyet, aki úgy véli, amikor Parti Nagy lényegében ugyanazokkal a költői eszközökkel ír „egyenesben” (vagyis nem Dumpf Endréhez kötődő, fragmentált szövegeket),¹¹ mint a *Létbüfé*-ben, sokkal figyelemreméltóbb szövegek jönnek létre, mint az új

⁶ Arról, hogy hogyan hatott Parti Nagy költészete korábban, a kilencvenes években és a kétezres évek első felében, nagyon tanulságos elemzést olvashatunk Németh Zoltán monográfiájában. Németh Zoltán: *Parti Nagy Lajos*. Kalligram, Pozsony, 2006. 205–221.

⁷ A *Grafitnesz*-ben ez állt a cikluscím után: (*részlet*). Utólag ez pontatlannak bizonyul, hiszen az akkori anyag nem került át egységes tömbként az új könyvbe, s így valójában megfelelőbb (lett) volna ott a többes szám („részletek”).

⁸ A Dumpf név jelentésrétegeiről sok érdekes elemzés született. Itt legyen elég a német szó következő szótári jelentéseire utalni: ‘tompá, dohos, tohonya, buta’.

⁹ Csehy Zoltán „intellektuális performance”-ként jellemzi a kötetet, de más értelemben, mint ahogy én teszem: „itt lép be a performance, a vélt esztétikum önfelszámoló, öngyilkos hajlama: és halkan kérdezem, lehet, hogy Parti Nagy ezzel a gesztussal tette ki a pontot egy szöveggenerálási stratégia végére?” Csehy Zoltán: Hordalékok. Kritikus tanulmányok 10. Hozzászólás a Mohácsi–Lapis-vitához. *Műút Online*, 2018. április 17. <http://www.muut.hu/archivum/28023>

¹⁰ Mohácsi Balázs a következő nyilatkozatokat említi: „Nem lángoszlop, hanem ürgeség”. Görföl Balázs interjúja. *Jelenkor Online*, 2013. október 28. (<http://www.jelenkor.net/interju/136/nem-langoszlop-hanem-urgeseg>); Jolan örök. Neichl Nóra interjúja. *Jelenkor Online*, 2015. június 2. (<http://www.jelenkor.net/interju/443/jolan-orok>). Kőríz Imre rövid méltatásában megerősíti az említett vélekedést: „A *Szóadalovaglás* után a *Létbüfé* Parti Nagy újabb költői főműve.” Kőríz Imre: Naplók, életek, életrajzok. Minimum tizenegyes! A Magyar Narancs irodalmi sikerlistája. *Magyar Narancs*, 2017/49. (december 7.), II–IV.

¹¹ Lapis József felvetésére, hogy vajon értelmezhető (sőt: lehetséges) volna-e a kötet Dumpf jelenléte nélkül, Smid Róbert radikális választ ad: szerinte mint poétikai funkció „Dumpf az életmű kiülőzhető komponense”. Smid Róbert: Leválaszthatatlan megkülönböztetéseink. Kritikus tanulmányok 6. Hozzászólás a Mohácsi–Lapis-vitához. *Műút Online*, 2018. március 27. <https://www.muut.hu/archivum/27721>

kötet darabjai.¹² Vagyis a szerző költői műhelyében folyamatosan születnek olyan költemények, melyek megfelelnek életműve kanonikus helyének, és tovább gazdagítják azt. Úgy érzem, itt felmerül a szerkesztési és kiadási folyamat kérdése, hiszen amögött, hogy a könyvet ebben a formában a kezünkben tarthatjuk, egy egész intézményrendszer működése rejlik – és ez az intézményrendszer, úgy tűnik, támogatta azt, hogy tizenöt évvel a *Grafitnesz* után ez a kétszázhusz oldalnyi lírai törmelék képviselje Parti Nagy költészetét. Ezáltal pedig felnagyítódik e poézis két fontos vonása: a dilettantizmussal való játék és a töredettség, mely itt nemcsak a mondatépítkezésre, hanem a darabok megszerkesztésére is vonatkozik.

3. Abban egyetérteni látszanak a kritikusok, hogy Parti Nagy Lajos versnyelve lényegében nem változott meg az elmúlt másfél évtizedben. Radnóti Sándor megállapítása szerint ez a nyelv alapvetően két hagyomány találkozásaként írható le: a költői hang Kosztolányi és Babitsé, „de a kéz, amely eltéríti a szavakat, az értelmet”, Karinthyé, Kassáké, Erdély Miklóse. Payer Imre 2003-as tanulmánya, mely a mostani kötet recepciójában is fontos hivatkozási pont, ezt a történeti összefüggést másik irányból írta le. Tandori Dezső költészetével összehasonlítva állapította meg a Parti Nagy-líráról, hogy míg előbbi „a Nyugat-hagyományt dolgozta át az abszurd létszemlélete alapján, a neoavantgárd technikák segítségével”, addig Parti Nagy éppen fordítva, „mintha a neo- és klasszikus avantgárd szemléletét »oltaná« be poszt-nyugatos metrikával, akusztikával”.¹³

Hogy mit is művel a Radnóti metaforája szerinti „kéz”, arról képet kaphatunk Borbély Szilárdnak a *Grafitnesz* poétikai eszközeiről – a teljesség igénye nélkül – készített tizenöt pontos felsorolásából, mely a konjunkciótól (összekapcsolás) kezdve többek között az idézethasználat, az ironia, a humor kérdésein át jut el az alkalmiság, sőt egészen a „nagyfokú életismeret” taglalásáig. Mohácsi Balázs szerint a Borbély által a klasszikus retorika fogalmaival¹⁴ leírt poétikai megoldások értelmezhetők az avantgárd összefüggésében használt *szereles* fogalommal; ide kapcsolja a neologizmusokban és hapax legomenonokban megfigyelhető jelenséget is, a grammatikai keretek átszerelesét. Smid Róbert fontos pontosítást tesz ehhez: szerinte a Borbély által felsorolt jelenségek a nyelv eredendő retorizáltságához tartoznak, ellenben a kassáki poétikát idéző neologizmusalkotási módok (mint például a főnevek „igésítése”) a „költői nyelv hipotetikusán tételezett regiszterének alkotórészei”.¹⁵

4. Régóta tudható, hogy Parti Nagy Lajos munkásságának kulcsfontosságú mozzanata a dilettáns beszédmódok költői „felhasználása, adoptálása (és adaptálása)”.¹⁶ Ennek egyik fő tartalmi komponense Keresztesi József szerint „az érzés hatalmának a visszanyerése”.¹⁷

¹² Mohácsi említett kritikájában a *Leág, emlékalkony* című költeményt megrendítőnek nevezi („szerintem az elmúlt évek magyar verstermésének egyik legemlékezetesebb darabja”).

¹³ Payer Imre: A rontott újrírás poétikája Parti Nagy Lajos költészetében. *Bárka*, 2003/3., 73–81. A következő helyről idézem: *Tükördara. Írások Parti Nagy Lajos költészetéről, prózájáról és drámáiról*, szerk.: Németh Zoltán, Kijarat, Budapest, 2008. 59–75., 59–60.

¹⁴ Ide tartozik az említett konjunkció, továbbá a diszjunkció (szétszalás), a kontamináció (össze- csúsztatás) és a szerialitás („a sorozatok szülte elvárások és azok kijátszása”).

¹⁵ Smid, i. m.

¹⁶ Keresztesi József: Precíz tükördara. Parti Nagy Lajos: *Grafitnesz. Jelenkor*, 2003/10., 990–996. A következő kötetből idézem: Keresztesi József: *Hamisopera. Kritikák 1999–2007*. Kalligram, Pozsony, 2007. 31–41., 31. Hogy Parti Nagy mennyire vonzódik a dilettáns költészethez, jól példázza a Réz Pállal készített interjújának egy passzusa, ahol a költő az ötvenes évek dilettánsaitól olvas fel részleteket: „Most jön a Tóth Gyula legemlékezetesebb négy sora. Talán ez a legszebb négy dilettáns sor a magyar irodalomban, olyan szép, hogy tán nem is igaz: | »Szomjazó, égő, / nyalt falú kazán, / lökd számba melled, / miként az anyám.«” Réz Pál: *Bokáig pezsgőben. Hangos memoár. A beszélgetőtárs Parti Nagy Lajos*. Magvető, Budapest, 2015. 69.

¹⁷ Keresztesi, i. m., 32. Kiemelés az eredetiben. Ide tartozik Bojtár Endre nagyszerű megfigyelése,

Legfontosabb poétikai funkciója minden bizonnyal a nyelvi játék bizonyos formáinak aktualizálása, a megcélzott hatás pedig alapvetően a szórakoztatás lehet. A dilettantizmus Borbély Szilárd olvasatában metafizikai jelentőséggel bír: ő végső soron az ember esendőségének és nyelvhez való viszonyának paradigmáját látja benne.¹⁸ A beszédmóddal kapcsolatban már korábban felmerült az etika kérdése, a ki-, illetve együtt nevetés problémája: Parti Nagy szövegeiben az értelmezők többnyire a szolidaritást látták működni.¹⁹ A *Létbífé*ről írt kritikájában viszont Mohácsi Balázs morális jellegű aggályt jelent be Dumpf Endre szerepeltetése miatt: „A blódlit rá lehet fogni, hiszen buta, dilettáns, ha a kitörő nyelvi erőért dicsérik, ki lehet mögüle bújni.”²⁰

Ez a megállapítás csak akkor lehetne igaz, ha Dumpf fiktív személyként értelmezhető, körvonalakkal bíró figura volna. Radnóti Sándor amellett érvel, hogy bár megtudunk néhány dolgot Dumpf Endréről (a legfontosabb: kórházi ápolat, aki vonzódik a büfésnőhöz), a versek azonban „nem utalnak vissza rá mint valakire”, „nincs egyénisége, karaktere, múltja, története”.²¹ Dumpf Radnóti szerint nem költői szerep, nem maszok, hanem „médi-

mely a Parti Nagy-költészet egy fontos jellegzetességére irányítja a figyelmet: „Parti Nagy életből és irodalomból egyaránt összedarált költészetének legnagyobb érdemét épp abban látom, hogy egy teljesen új verstípust fejlesztett tőkélyre: az érzelmes »érthetetlen« verset. Az »érthetetlen-ség« eddig a magyar irodalomban is számos változatban, de mindig az intellektuális típushoz társult, mintegy az intellektus okoskodta érthetlenné magát, itt viszont a szív érthetlensége danol.” Margócsy István: Parti Nagy Lajos: Esti kréta. 2000, 1995/10., 52–57., 53. A 2000 *Margináliák* rovatában megjelent kritika második szelvényzetéről van szó.

¹⁸ „A Parti Nagy-vers fedezte fel és emelte be az irodalomba azt a valamit, ami a dilettánsok nyelvi vakmerése. Azért szívfacsaró ez, mert mindannyian dilettánsok vagyunk, egyébként. Az életben mindenképp, ahol minden ember azt hiszi, de legalábbis reménykedik abban, hogy el tudja mondani a számára fontos dolgokat. [...] Aztán az élet igazán drámai pillanataiban kiderül, hogy nincsenek eszközei ehhez. [...] Ezért jó, ha vannak formák, amelyek kapaszkodót nyújthatnak. A költészet maga is ilyen formatár, amely az embert kisegíteni hivatott a kisebb-nagyobb ügyeiben, bajaiban.” Borbély, i. m. Bazsányi Sándor értelmezése másik irányból közelíti meg az ontológiai dilettantizmus kérdését: „Dumpf Endre nem úgy dilettáns, technikai értelemben, mint Sárbogárdi Jolán *A test anygialában*. Ugyanakkor mégiscsak dilettáns, ontológiai síkon, mint minden olyan létező, aki örömet leli abban, azaz lelkesen dilettál azon, hogy megadatott neki a nyelv, annak csodája és anyaga [...]”. Bazsányi Sándor: Hattyúkarikatúra. Parti Nagy Lajos: *Létbífé (őszológiai gyakorlatok)*. Revizor, 2017. december 13. <http://www.revizoronline.com/hu/cikk/6985/parti-nagy-lajos-letbufe-oszologiai-gyakorlatok/>

¹⁹ Lásd például Szilágyi Zsófia véleményét: „S azért is jó, hogy léteznek Parti Nagy-féle dilettánsversek (de mondhatnák általában Parti Nagy-verset is), mert a költészet humorának, élvezhetőségének élményével ajándékoznak meg, a kinevetés helyett a szolidáris »magunkon röhögés« élményével.” Szilágyi Zsófia: „Nincs egyrészt látvány s másrészt a fény”. Parti Nagy Lajos: *Grafitnesz. Bárka*, 2003/6., 113–117. A szerző *A féllábú ólomkatona. Irodalmi mű-hibák* című kötetéből idézem: Kalligram, Pozsony, 2005. 78–85., 84. Kiemelés az eredetiben.

²⁰ Mohácsi, i. m., 69. Természetesen ide tartozik Smid Róbertnek a 11. lábjegyzetben idézett tézise, melynek fényében Mohácsi megállapítása érvényét vesztené. Kulcsár-Szabó Zoltán fontos szempontokat vet fel az etika kérdésköréhez, így többek között felhívja a figyelmet arra, hogy „a Dumpfhoz mint lírai hőshöz való viszonyulás (etikai vagy esztétikai vagy más módon) módozatai nem esnek egybe feltétlenül azokkal, amelyek Dumpf létrehozására, hőssé való megtételére irányulnak”. Kulcsár-Szabó Zoltán: Kritikus tanulások 9. Hozzászólás a Mohácsi-Lapis-vitához. *Műút Online*, 2018. április 12. <http://www.muut.hu/archivum/27936>

²¹ Radikálisan másként látja ezt Domján Edit, aki szerint „a *Létbífé*nek szociális és antropológiai tétje is van”. „Dumpfot életstratégiája a középosztály peremén egyensúlyozókhöz, az éppen leszakadni készülők köti. Azokhoz tartozik, akikkel nemigen számol senki, akiket meg se látnak: »nemhogy / doktor Hidegh / de a macska / se vesz észre« (215.). Domján Edit: Gyarlóóság, Dumpf Endre a neved! Parti Nagy Lajos: *Létbífé (őszológiai gyakorlatok)*. Kultúr, 2018. április 6. <http://kultur.hu/2018/04/gyarlogas-dumpf-endre-a-neved/>

um”, a magyar költészet emlékezetének és általában a jelentős költészetnek a médiuma (a versvilág tobzódik az intertextuális játékban, a megidézett szerzők sora – Berzsenyitől és még korábról kezdve Kölcsey és Petőfi át Rilkéig, Adyig²² és tovább – rendkívül gazdag). Hogy a fragmentált anyag, bár újra és újra felvillan benne az említett élethelyzet (kórházi kezelés, járkálás a büfébe), nem áll össze mégoly töredékes narratívává sem, összefügg azzal, amire B. Kiss Mátyás figyelte föl: ő a *Grafitnesz*ben olvasható anyaghoz képest a legfontosabb hangsúlyeltolódásnak azt tekinti, hogy a *Létbüfé*ben kisebb szerephez jut az említett büféső (és így „kisebb hangsúly esik a szerelmi líra dumpfi dekonstrukciójára”).²³ Lehetséges, hogy a *Grafitnesz* megjelenése óta eltelt időben voltak olyan olvasói várakozások, hogy előbb-utóbb majd megtudjuk, kicsoda Dumpfi; és elképzelhető volna akár verses regény is egy (talán éppen dilettáns) költőről, aki egy kórházban tengeti napjait – de erre nem a Parti Nagy-féle, törmelékes²⁴ versnyelv volna alkalmas, mely sokkal inkább a nyelvi tobzódás, mint a narratíva tere. Találó Radics Viktória megfogalmazása, aki egyetértve Radnóti-val abban, hogy a *Létbüfé* lírai tér, Dumpfi Endrét Parti Nagy „ironikusan uralt” páciensének nevezi, „akin a lírát gyakorolja”.²⁵

5. A kötet egyik emlékezetes darabja így jellemzi a „páciens” helyzetét: „járóbeteg / az ontológián / a lét ipar / a végtelen bezár / hús gyermek-pissoire / ácsorogtom / a csillagok alatt” (149.). Az *őszológia* tehát rímelt az *ontológiára*, de a *-lógia* utótag utalhat kórházi osztályok neveire, és jelentheti az őszről való beszédet, „ősztant” is. A gyakorlatok pedig létgyakorlatok egy csak a nyelvben létező kórházi osztályon, de elsősorban költői gyakorlatok, melyek művelője jól ismeri az őszről, az elmúlásról, a létről szóló költői hagyományt. Ami az olvasásgyakorlatot illeti, az bizonyos szakaszaiban fárasztó lehet. A *Grafitnesz* recepciójában halkán megszólaló megállapítás, hogy ez a költészet „gyakran próbára teszi az olvasó türelmét”,²⁶ a kötet terjedelme miatt a *Létbüfé*re fokozottan érvényes.

A versek élvezhetősége és élvezhetetlensége persze alapvetően ízlés kérdése. A következő darab érzésem szerint például azért kevésbé érdekes, mert a jól felismerhető irodalmi utalásoknak nem látni a célját: „hervad már ügetünk / díszei ollala / eltévedt lovasok / gyalog és buszokon / szobrok a dermedt / kórházkertben / bércnél maradomdom / nesziteli dült avar / fekete pungában / álló halottak / mindhiában / mondom” (105.). Az utolsó előtti szó persze utalhat e vers hiábavalóságára, de az a magyarázat, hogy ezen a ponton talán erőteljes(ebb)en megmutatkozott Dumpfi dilettantizmusa, kevésbé nyugtatja meg az olvasót. S mivel hasonló darabokból van bőven a kötetben, nem teljesen meglepő Radics Viktória megjegyzése, mely a recepció egyik legsúlyosabb ítéletét tartalmazza: „A sok száz szándékos képzavar és kényszerrím, a nyelvi manipulációk sűrűsége miatt a könyv fáradságos olvasmány [...], s mivel nem gyógyul a beteg, és nem is romlik tovább – a kórházi állapot elmocsarasodik, a sok poén összefilcesedik. Különös, grízes nihil jön létre.”²⁷

²² A szerző egyébként utóbb válogatást is készített azokból a darabokból, melyekben – a szerzői intenció szerint – fontos Ady (szövegeinek) jelenléte: Wilhelmadyk (parafrázisok a *Létbüfé*ből, írta Dumpfi Endre). *Ha a költészet kávéház volna. Ünnepi antológia Wilhelm Droste 65. születésnapjára*, szerk.: Adamik Lajos, Király Edit, Relle Ágnes és Zsellér Anna. Kalligram, Budapest, 2018. 229–234.

²³ B. Kiss Mátyás: „Járóbeteg az ontológián”. Parti Nagy Lajos: *Létbüfé. Új Forrás*, 2018/5., 67–71., 68.

²⁴ A töredékesség mellett a Parti Nagy-recepcióban előjön a zúzalékosság és a hordalékosság metaforája is.

²⁵ Radics Viktória: A líra hospitalizálódása [Parti Nagy Lajos: *Létbüfé*]. *Mozgó Világ*, 2018/3., 105–109., 105.

²⁶ Ferencz Győző: Összerakja más. Parti Nagy Lajos: *Grafitnesz. Népszabadság*, 2003. július 19., 11. A szerző kritikakötetéből idézem: *Az alany mint tárgy. Kritikák és megemlékezések 1992–2013*. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2014. 185–186., 186. Ferencz a *Löncsölő kislány* című versre hivatkozva teszi az idézett megállapítást.

²⁷ Radics, i. m., 108.

A kritikusok egyik visszatérő problémájáról is szó van itt, tudniillik hogy végig kell olvasniuk azokat a könyveket is, melyek egyébként másfajta olvasási stratégiát kívánnának meg. Radnóti Sándornak igaza lehet, amikor a *Létbüfé*ről a következő javaslatot teszi: „nem egyenként és nem egyvégtében”. Az ő ítélete gyökeresen eltér Radicsétól: „A csillogással elválasztott szövegeknek akkor kapunk rá az ízére, ha többet olvasunk belőlük. De az egész egyszerre való elolvasása nem javallt, mert a dallam (mint látjuk, a szavaktól és az értelemről elválasztott) csurgó arany szépsége egy idő után kifáraszt és eltölt, hiszen a maga eredetiségében jellegzetesen manierista költészet ez.”²⁸

6. Én a magam részéről a válogatás híve volnék – ezt persze, hiszen a könyv ebben a formában áll előttünk, minden olvasónak magának kell elvégeznie. A kötet több pontján is megfigyelhető, hogy a poétikailag érdekes darabok egymás közelébe rendeződnek. Egy helyen ez biztosan összefügg egy tudatos kötetszerkesztési döntéssel: az egyik oldalpár tíz haikut tartalmaz, s ez felidézti azt a fikciót, mintha Dumpf Endre írta volna fel ezeket jegyzetfüzetébe.²⁹ Feltűnő ezekben a zárt tér és a körülöleltség motívuma: „szegény elefánt én / porcelánboltod mélyén / pinasuhogás”; „cifraboglárka / van-e zseb a tangán / ezüstfejemnek” (212.); „elment a busza / melly tartalmazta őt is / bérletkoporsó” (213.). Ezekbe a rövid szövegekbe sok mindent bele lehet látni, és mivel a forma zárt, tere lehet a rontásnak, de nem szét-rontásról van itt szó, hanem a sűrítés és elmozdítás egymásnak feszüléséről. Érdekes a 152. oldalon található három vers is. Az első az örületet viszi színre már-már fájdalmas (és ezáltal hatásos) formában: „gyere még itten kimosok / legyünk aztán öngyilkosok / ha nem az élet jobbán / legalább forgódobján / mi átmeneti lakosok / mondotta aztán nevetett” – a rá következő két költemény pedig a mosás képzetét variálja, kiváló alkalmat adva a motívumban rejlő költői lehetőségeken való töprengésre.

A kötet utolsó néhány oldalán számos kiváló költői megoldás sorakozik. Bár a *Létbüfé* nem reflektál igazán mély gondolatisággal a technikai médiumok és a digitális világ által felvetett nyelvi és antropológiai problémákra, a maga abszurdításában mégis figyelemre méltó a következő darab: „ha jövel az órák / minden megvan minden / virtuális paszport / letöltünk az internetről / két siratóasszonyt / you tube you tube / mért hagyta el engem?” (222.). Talán felróható volna ennek a versnek, hogy túlságosan könnyen megfejthető, az össze nem illő/távoli kulturális elemek egymás mellé helyezésében azonban nem kevés költői erő rejlik. Az ezt követő versben Parti Nagy a kopaszodó fa nagy hagyományú képét összekapcsolja a kötetre jellemző, más szöveghelyeken gyakran fárasztó szójátékkal, és éppen a kontraszt miatt mutatkozik működőképesnek a szöveg: „az ősz utolsó pillanatán / a kórházkertben / vedlik a platán / így leszél te is kopasz / lekefélt fareszelék / jön két kövér karitatív / és halkan eltakaritatív” (223.).

Ahogy közeledünk a könyv vége felé, bravúros darabokkal találkozunk. „nem nélküloztünk némi bált / mikor meggyoszó volt marhahús / ebédlőnk tündérfényben állt / az exitáltak csendesen / ültek a csendes székeken / nem vágta hőkent képeket / befejezték ebédjüket / s voltak még programok” (225.). A „nem nélküloz némi bajt” kifejezés tipikus Dumpf Endre-i félreértése morbid jelenethez vezet. Haláltánc helyett itt csöndes ücsörgést és nyugodt evést jelent a bál, és nyitott kérdés, hogy Dumpf nem tudja, mit jelent az *exitált* szó, s mondjuk az ápolitakra gondol, vagy az ő horizontján is azok ülnek itt, akiknek a latin szó mondja őket: halottak. A vers utolsó sora azért figyelemre méltó, mert egyrészt úgy is érthetjük, az ebéd után voltak további programok, másrészt pedig archaizáló megfogalmazásként azt jelentheti: ‘az exitáltak még programként léteztek, működött bennük egy program’. Ez a második jelentés pedig éppen az archaizálás révén mutat azokba a kulturális irányokba, melyeket a posztumán címkéjével szokás ellátni.

²⁸ Radnóti, i. m., 21.

²⁹ A jegyzetfüzet képzetét erősíti egyébként a kötet nagyszerű előzéke.

Az utolsó oldal első darabja azért érdekes, mert a kötet alapszituációját, a büfésnőhöz való viszonyt összekapcsolja a Parti Nagy költészetében oly fontos kávé motívumával és a *nesz* szóval: „ha utolsó nápolyimat / elvittem s kis ráspolyodon / fújkalod büfésném / kihalt körömporod és / eltűnődöl / gondolj reám ki majd / egy messzi szisszenés / le-
szek csak kisollódon / s egy bögre gyászolóban / úri módon / mint egy neszhulla / fel-
oldódom” (226.). Az elmúlás problémája és a por képzete egészen sajátos összefüggésbe rendeződnek itt.

Ha Lapis József kérdésére kellene válaszolnom, tudniillik hogy „vannak-e olyan darabok a *Létbüfében*, amelyek dumpftalanítva önálló, erősen ható verset eredményeznének”, mégsem a kötet végéről választanék, hanem a következő darabbal felelnék: „énnékem már e földi nász kicsi / ha feldobom a felhők talpmasszázs / egy hernyóbárony tömpe gyászkocsi / vesz kezelésbe marka mint a mázsza / roppant kezéből csüggök majd alatt / s bár félek kissé nehogy eleressen / himbálóztomban zengek mint a lant / szemüveg lázlap kis bajuszka dresszem / szép délibáb az őszi délután / gurul velem az égi ágyútalpon / s ha kérditek majd fülbe súgva halkon / az ott kezedbe úszósapka tán / én odavágom néktek vérfagyaltan / az csak a skalpom” (108.). Ez nemcsak a kötet egyik legszebb, hanem egyszersmind az egyik legterjedelmesebb verse is, mely hosszan kibont egy képsort, hangzása *Nyugat* esztétikáját idézi, nem mentes az abszurditástól, s a záró sor úgy billenti ki metrikailag az addigra a képek szintjén már messzire szaladt verset, hogy az olvasót is magával rántja. A zengő lantként működő test – vagy a himbálózás közben lantként zengő dalnok – képe pedig miniatúr ars poeticaként is értelmezhető.

Balról jobbra az első sorban: Primož Repar, Ladányi István, Rudaš Jutka, Ágoston Zoltán, Meta Kušar, Nagy Boglárka, Kerpel-Fronius Gábor és Thomka Beáta. A hátsó sorban Sári B. László, Keresztesi József, Ludwig Hartinger, Stanka Repar, Beftán Katalin, Márton László és Medve A. Zoltán. A *Review within Review* folyóirat-együttműködési program 2007. április 27–28-ai, a *Jelenkor*, a salzburgi *Literatur und Kritik* és a ljubljanaei *Apokalipsa* közötti találkozásán a pécsi Művészetek Házában